

V1998-66 10.09.98

Konkurranseloven § 3-9: Dispensasjon fra § 3-1 for prisfastsetting i franchisevirksomhet innen kursmarkedet

Sammendrag:

Firmaet "Bli glad i deg selv!" innvilges dispensasjon slik at det i kontraktene med bedriftens franchisetakere kan inntas bestemmelser om felles priser i kursvirksomheten for de bedrifter som inngår en franchiseavtale. Det stilles som vilkår for dispensasjonen at franchisetaker skal stå fritt til å fastsette priser som er lavere enn denne felles prisen.

Konkurransetilsynet viser til Deres brev av 28. april 1998 med søknad om dispensasjon fra konkurranselovens bestemmelser for kursvirksomhet basert på et franchise-opplegg.

Det nystartede firmaet "Bli glad i deg selv"(BGDS) skal organisere kursvirksomhet innen personlighetsutvikling. Det blir i søknaden hevdet at markedet for denne type kurs er lite konsentrert og preget av forholdsvis sterk konkurranse, og at tilbudet basert på et franchiseopplegg vil bidra til ytterligere å forsterke konkurransen i markedet.

Forholdet til konkurranselovens forbudsbestemmelser

Forbud mot prissamarbeid

Konkurranseloven § 3-1 første ledd setter forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser avanser eller rabatter. Videre setter § 3-1 annet ledd forbud mot at én eller flere leverandører fastsetter eller søker å påvirke priser, rabatter eller avanser for avtakernes salg av varer eller tjenester.

Konkurranseloven § 3-1 tredje ledd fastslår at forbudene i første og annet ledd også rammer fastsettelse av retningslinjer for beregningen av priser, avanser og rabatter. Det er således ikke bare de tilfeller der videresalgprisen blir fastsatt direkte, men også de tilfeller der en regulerer hvordan prisen skal fastsettes som omfattes av forbudet i § 3-1.

Krrl. § 3-1 fjerde ledd gjør det klart at forbudene i annet og tredje ledd ikke er til hinder for at en enkelt leverandør av varer oppgir veiledende priser for avtakernes salg av varer eller tjenester. Leverandøren må i alle henvendelser uttrykkelig betegne prisene som veiledende.

Franchisekontraktens punkt 7c) sier at veiledende priser for kursvirksomheten vil bli utarbeidet av franchisegiver, men at "franchisetaker forplikter seg til å følge disse". Det er Konkurransetilsynets oppfatning at den sistnevnte formulering innebærer at prisene ikke lenger er å forstå som veiledende, men som faste. Punktet er dermed å betrakte som en avtale om pris i strid med krrl. § 3-1 første ledd.

Forbud mot markedsdeling

Konkurranseloven § 3-3 første ledd forbyr to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester, ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, å fastsette eller søke å påvirke til markedsdeling i form av områdedeling, kundedeling, kvotedeling, spesialisering eller kvantumsbegrensninger. I bestemmelsens tredje ledd er det gjort unntak for det tilfellet at en enkelt leverandør avtaler markedsdeling med eller fastsetter markedsdeling for sine avtakere.

Franchisekontraktens punkt 5g) forplikter franchisegiver til å avgrense antallet franchisetakere innenfor et bestemt område, slik at franchisetaker kan få et akseptabelt utkomme av sin virksomhet.

Rent umiddelbart kan det synes tvilsomt om dette rammes av § 3-3 første ledd ettersom det ikke etableres noen markedsdeling mellom franchisegiver og franchisetaker. Det synes imidlertid å følge indirekte av bestemmelsens tredje ledd at første ledd i utgangspunktet også rammer tilfeller hvor det gjennom et nettverk av avtaler etableres en markedsdeling mellom en leverandørs avtakere. I dette tilfellet er ikke avtakerne gitt noe eksklusivt salgsområde. Klausulen vil imidlertid rent faktisk bevirke at avtakerne får en viss områdebeskyttelse. Konkurransetilsynet antar derfor at klausulen i utgangspunktet er rammet av § 3-3 første ledd.

Etter bestemmelsens tredje ledd kan imidlertid "en enkelt leverandør" avtale markedsdeling med eller fastsette markedsdeling for sine avtakere.

Det fremkommer i Deres brev av 28. april og den vedlagte franchisekontrakten at BGDS leverer et komplett opplegg for kursene og for driften av kursvirksomheten. Dette tilsier at selskapet er å betrakte som *en enkelt leverandør* av varer og tjenester. Det som leveres er i dette tilfellet selve franchise-konseptet, dvs et fullstendig standardisert opplegg rundt kursvirksomheten.

Et franchisekonsept må betraktes som tjenester i konkurranselovens forstand, se § 1-2 bokstav e sml. bokstav d. Etter ordlyden er det ikke opplagt om § 3-3 tredje ledd gjør unntak for tjenesteleverandører. Krrl. § 3-1 benytter imidlertid uttrykkelig uttrykket "leverandør av varer". Forarbeidene sier ikke noe om dette, og Konkurransetilsynet legger derfor til grunn at forskjellen har vært tilsiktet. Tilsynet antar således at leverandørbegrepet i § 3-3 tredje ledd også omfatter en leverandør av tjenester, og at bestemmelsen iallfall tillater markedsdeling mht tjenesten, hvilket i dette tilfellet vil si franchisen. (Hvorvidt bestemmelsen også tillater markedsdeling av salg av varer fra utenforstående vareleverandører er et annet spørsmål som tilsynet ikke trenger ta stilling til her.) Dette er også i overensstemmelse med tidligere praksis. (Se Konkurransetilsynets saker 95/951, 96/139, 96/238, 96/239 og 96/988.) Etter tilsynets oppfatning er dette også i overensstemmelse med de reelle hensyn som gjør seg gjeldende - en kan ikke se noen grunn til at unntaket ikke burde få anvendelse også i forhold til tjenester.

Konkurransetilsynet antar således at BGDS er å betrakte som en enkelt leverandør av varer og tjenester. Dette innebærer at krrl. § 3-3 første ledd ikke får anvendelse på de nevnte klausuler, og at avtalens punkt 5g) ikke vil være lov-stridig.

Franchisekontraktens punkt 8 omhandler karantenetid dersom avtalen mellom franchisegiver og franchisetaker opphører. Klausulen innebærer at en tidligere franchisetaker ikke kan drive konkurrerende kurs- eller foredragsvirksomhet av samme art som franchisevirksomheten til BGDS i en periode på tre år. Denne klausulen innebærer at franchisetakeren pålegges en ensidig forpliktelse til å avstå fra å konkurrere i markedet i tre år. Slike karantenebestemmelser innebærer normalt ikke en slik form for gjensidig deling av markeder mellom konkurrenter som § 3-3 er ment å skulle ramme. Konkurransetilsynet viser i denne sammenheng til at lovens forbudsbestemmelser i utgangspunktet bare er ment å skulle ramme de såkalte "rene karteller". Karantenebestemmelser i franchiseforhold skal normalt beskytte franchisegiverens investeringer i knowhow, opplæring, markedsføring m.v. og vil bl.a. derfor i de fleste tilfeller ikke innebære en konkurransebegrensning av slik karakter. Etter en konkret vurdering legger Konkurransetilsynet til grunn at den foreliggende klausulen faller utenfor forbudet. (Konkurransetilsynet gjør imidlertid oppmerksom på at klausulen kan være ugyldig iht avtaleloven § 38. Dette spørsmålet er imidlertid av sivilrettslig karakter og det faller utenfor tilsynets kompetanse å ta stilling til det.)

Andre forhold

Konkurransetilsynet kan med hjemmel i krrl. § 3-10 gripe inn mot vilkår, avtaler eller handlinger dersom tilsynet finner at disse har til formål, virkning eller er egnet til å begrense konkurransen i strid med formålet i lovens § 1.

Selv om en karanteneklausul ikke er forbudt etter krrl. § 3-3, vil lengden på eventuell karantenetid være et forhold som vil kunne vurderes etter krrl. § 3-10. Konkurransetilsynet har imidlertid valgt ikke å forfølge dette nærmere i denne saken, da "Bli glad i deg selv" etter tilsynets oppfatning ikke innehar en dominerende posisjon i markedet for kurs innen personlighetsutvikling. En eventuell negativ samfunnsøkonomisk effekt av den lange karantenetiden antas derfor å være ubetydelig.

Konkurransetilsynets vurderinger og vedtak

Konkurransetilsynet kan dispensere fra forbudene i konkurranseloven §§ 3-1 til 3-4 med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 dersom:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlige hensyn.

Markedet for kurs i personlighetsutvikling er uoversiktlig, med mange små aktører. Det har etter det Konkurransetilsynet har fått opplyst ikke tidligere vært noen form for kjededannelser eller franchisevirksomhet i markedet.

Konkurransetilsynet mener at samarbeidet vil kunne øke partenes konkurransedyktighet gjennom de muligheter for kostnadsbesparelser som utnyttelse av stordriftsfordeler åpner for. Gjennom sentralisering av funksjoner som ellers måtte utføres av den enkelte kursarrangør, vil bl.a. markedsførings-, utviklings- og transaksjonskostnader kunne reduseres. Videre vil kjedesamarbeidet kunne sikre en jevn kvalitet på de kursene som blir holdt.

Til tross for at en felles prispolitikk med sentral regulering av prisfastsettelsen i utgangspunktet vil virke konkurransebegrensende må det, på bakgrunn av de stordriftsfordeler kjedesamarbeidet innebærer, antas å kunne øke effektiviteten og konkurransen i markedet for kurs innen personlighetsutvikling. Dette skyldes at en ensartet prispolitikk er en viktig forutsetning for å kunne operere med en enhetlig kjedeprofil. Konkurransetilsynet vil allikevel legge vekt på at kontrakten mellom franchisegiver og franchisetaker skal åpne for at den enkelte kursarrangør står fritt til å kreve en pris som er lavere enn den franchisegiver fastsetter. Tilsynet antar at dette ikke i særlig grad vil svekke muligheten for å profilere konseptet i markedet.

Konkurransetilsynet har videre lagt vekt på at franchisesamarbeidet kan medføre besparelser gjennom felles markedsføring, ved at kursarrangørene kan markedsføre samme produkt i fellesskap under henvisning til en felles pris. En felles markedsføring vil dessuten kunne gjøre markedet mer oversiktlig for konsumentene, ved at kjeden fremstår som en enhet overfor forbrukerne hva gjelder pris. Forbrukerne gis dermed bedre muligheter for å foreta rasjonelle valg mellom ulike kurstilbud.

På dette grunnlag og med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 a), har Konkurransetilsynet fattet følgende vedtak:

Firmaet "Bli glad i deg selv!" innvilges dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 første ledd slik at det i kontraktene med bedriftens franchisetakere kan inntas bestemmelser om felles priser i kursvirksomheten for de bedrifter som inngår en franchiseavtale.

Det stilles som vilkår for dispensasjonen at franchisetaker skal stå fritt til å fastsette priser som er lavere enn denne felles prisen.

Vedtaket trer i kraft straks og gjelder til den 10. september 2003.

Konkurransetilsynet kan etter klage eller eget tiltak trekke dispensasjonen tilbake eller sette betingelser for dispensasjonen dersom den skulle få uheldige konkurransemessige virkninger.

For ordens skyld gjøres det oppmerksom på Konkurransetilsynets vedtak kan påklages til Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) innen tre uker. En eventuell klage stiles til AAD, men sendes til Konkurransetilsynet. Det vises for øvrig til vedlagte skjema om klageadgang.

[til toppen](#)